

- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2006). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 18 au 27 avril 2005*. CPT/Inf (2006) 15.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016a). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 24 septembre au 4 octobre 2013*. CPT/Inf (2016) 13.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016b, 9 mei). Council of Europe anti-torture Committee visits prisons affected by strikes in Belgium. Via www.cpt.coe.int.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2016c, 14 april). Council of Europe anti-torture Committee announces visits to ten states in 2017. Via www.cpt.coe.in.
- HEIMANS, H., VANDER BEKEN, T., & SCHIPAANBOORD, E. (2015a). Eindelijk een echte nieuwe en goede wet op de internering? Deel 1: De gerechtelijke fase. *Rechtskundig Weekblad*, 1043-1064.
- HEIMANS, H., VANDER BEKEN, T., & SCHIPAANBOORD, E. (2015b). Eindelijk een echte nieuwe en goede wet op de internering? Deel 2: de uitvoeringsfase. *Rechtskundig Weekblad*, 42-62.
- OWERS, A. (2010). The regulation of criminal justice: inspectorates, ombudsmen and inquiries. In H. QUIRK, T. SEDDON, & G. SMITH (Eds.), *Regulation and criminal justice: innovations in policy and research* (pp. 237-260). Cambridge: Cambridge University Press.
- VAN GINNEKEN, S. (2016, 4 mei). Staking gevangenen: 'Dringend maatregelen nemen'. *De Standaard*. Via www.standaard.be.
- Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing, 26 november 1987.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2002). *The CPT standards*. CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev. 2015.
- EUROPEES COMITÉ TER VOORKOMING VAN FOLTERING. (2015). *Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards*. CPT/Inf (2015) 44.
- Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering van personen, BS 9 juli 2014.
- Wetsontwerp tot wijziging van de rechtspositie van de gedetineerden en van het toezicht op de gevangenen en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-16, nr. 1986/1.
- Europees Hof voor de Rechten van de Mens 25 november 2014, nr. 64682/12, Vasilescu t. België.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW, AND HUMAN RIGHTS LAW (2)

Eindelijk klare wijn?

De uitspraak van het Hof van Justitie in de zaken Aranyosi-Căldăraru

MICHAËL MEYSMAN^a

- ^a Post-doctoraal onderzoeker, Institute for International Research on Criminal Policy, Vakgroep Criminologie, Strafrecht & Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Michael.Meysman@UGent.be)

Op vijf april 2016 sprak het Europese Hof van Justitie zich uit in de gevoegde zaken ARANYOSI (C-404/15) en CĂLDĂRARU¹ (C-659/15) naar aanleiding van de prejudiciële verwijzing van het

¹ Het dient vermeld dat beide zaken via een prejudiciële spoedprocedure voor het Hof gebracht werden, maar dit enkel in de zaak Căldăraru effectief toegestaan werd, aangezien deze laatste zich op dat moment

Hanseatische Oberlandesgericht te Bremen. In beide zaken betrof het een verzoek om overbrenging op basis van het Europese Aanhoudingsbevel (EAB), en in beide gevallen had het Breemse gerecht vragen bij de detentiecondities in de verzoekende landen (respectievelijk Hongarije en Roemenië) waardoor een antwoord werd verzocht van het Hof inzake de relatie tussen wederzijdse erkenning in strafzaken (en uitvoering van de aanhoudingsbevelen) en de eerbiediging van de fundamentele (mensen)rechten van de betrokkenen. Concreet werd het verzoek ingediend betreffende de uitlegging van de artikelen 1 (lid 3 & 5) en 6 (lid 1) van het EAB Kaderbesluit (2002/584/JBZ) in relatie tot – voornamelijk – artikel 3 EVRM en artikel 4 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, die beiden het (absolute) verbod op foltering, onmenselijke of vernederende behandeling vooropstellen. Het Hof werd reeds eerder met dergelijke vraag geconfronteerd in de inmiddels beruchte Radu zaak van 2012 (C-396/11), bovendien ook betreffende een overlevering naar Roemenië. Niettegenstaande de vooruitstrevende opinie van advocaat generaal (AG) SHARPSTON, beperkte het Hof zich in haar uitspraak tot een klassieke lezing van het wederzijdse vertrouwen (TINSELY, 2012; MEYSMAN, 2014). Net zoals in de Radu zaak werd ook hier de vraag gesteld of een overlevering op basis van het EAB niet problematisch wordt wanneer er indicaties zijn dat de betrokkene terecht zal komen in detentiecondities strijdig met voornoemde artikelen 3 EVRM en 3 Handvest. De Duitse rechter MARX stelde zich deze vraag omdat er recente (10 juni 2014 en 10 maart 2015) veroordelingen waren geweest van Roemenië en Hongarije voor het Europese Mensenrechtenhof, en dit specifiek omwille van de voortdurende overbevolkingsproblematiek in de gevangenissen van beide landen. Het Kaderbesluit stelt dan wel in Artikel 1 (lid 3) dat een overlevering niet tot gevolg kan hebben dat de verplichting tot eerbiediging van de fundamentele rechtsbeginselen aangetast wordt, maar verder voorziet het instrument niet in een verplichte dan wel facultatieve weigeringsgrond op basis hiervan. In de gevoegde zaken werd van het Hof dan ook verwacht dat er klare wijn zou geschonken worden: Kan of moet de tenuitvoerlegging van een EAB geweigerd worden bij indicaties van problematische detentiecondities, en/of kan of moet de overlevering afhankelijk gesteld worden van (bijkomende) informatie opgevraagd aan de uitvaardigende lidstaat waaruit blijkt dat de detentievoorwaarden in overeenstemming zullen zijn met de grondrechten? In tegenstelling tot de Radu zaak leken de gevoegde zaken te beginnen onder slecht gesternte. Met zijn opinie van 3 maart 2016 gaf de advocaat generaal BOT te kennen dat Art. 1 (3) niet geïnterpreteerd mag worden als een motief om samenwerking te weigeren op basis van een potentiële inbreuk op de fundamentele rechten. Bovendien zette AG BOT de puntjes op de i door te stellen dat enkel de justitiële autoriteit van de uitvaardigende lidstaat de bevoegdheid heeft om de proportionaliteit en noodzakelijkheid van een uitgevaardigd EAB te beoordelen. Hoevel duidelijk en *to the point*, kan deze opinie beschouwd worden als ‘zeer verontrustend’², en plaatst de AG met deze opinie het principe van het wederzijds vertrouwen en erkenning hiërarchisch boven de naleving (of minstens de controle hierop) van de fundamentele rechten. Net als in de Radu zaak heeft het Hof ook deze keer de AG’s opinie niet gevolgd, zij het met een (voorzichtig) meer positieve uitkomst. Het ndkfkdfHet Hof besloot namelijk dat artikelen 1 (lid 3 & 5) en 6 (lid 1) weldegelijk dienen uitgelegd dat, wanneer de uitvoerende lidstaat geconfronteerd wordt met objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens, [...] die duiden op gebreken die hetzij structureel of fundamenteel zijn, hetzij bepaalde groepen van personen raken, hetzij bepaalde detentiecentra betreffen,

reeds in (Duitse) hechtenis bevond. De zaken werden vervolgens door het Hof gebundeld vanwege hun verknochtheid.

² Zie in deze ook de *Opinion Letter* van NGO Fair Trials International en het Italiaanse Antigone die Bor’s opinie ‘deeply troubling’ noemden: FAIR TRIALS INTERNATIONAL & ANTIGONE (2016). *Opinion Letter and request to the Commissioner for Justice, Consumers and Gender Equality Jourová*. Beschikbaar online via: <http://statewatch.org/news/2016/mar/eu-european-arrest-warrant-ecj-bot-opinion-letter.pdf>.

de uitvoerende lidstaat concreet en nauwkeurig moet nagaan of de overlevering van een persoon een reëel gevaar voor een onmenselijke of vernederende behandeling zal opleveren.³ Wanneer dergelijke gerede twijfels bestaan, dient de uitvoerende lidstaat om aanvullende gegevens te verzoeken, waarna deze binnen een redelijke termijn verstrekt dienen te worden door de uitvaardigende lidstaat. Tot zo lang deze aanvullende gegevens, op grond waarvan de het bestaan van dergelijk gevaar kan uitgesloten worden, niet aangereikt worden dient de beslissing tot overlevering uitgesteld te worden. Indien binnen een redelijke termijn (verder ongedefinieerd door het Hof) het bestaan van dit gevaar niet kan worden uitgesloten, dient de uitvoerende lidstaat te beslissen of de overleveringsprocedure moet worden beëindigd. Hoewel deze uitspraak *prima facie* een sluitend antwoord lijkt te bieden op het verzoek van het Breemse Oberlandesgericht (en vele anderen) blijven heel wat vragen onbelicht. Vooreerst biedt het Hof geen antwoord op de gestelde vragen inzake de beoordeling van de proportionaliteit en noodzakelijkheid van een uitgevaardigd EAB. Hoewel logisch in het licht van het principe van de wederzijdse erkenning (waarbij – zo ook dixit AG Bot – dergelijke afwegingen het loutere prerogatief van de uitvaardigende lidstaat zijn) is het een gemiste kans van het Hof om hier sluitend op te antwoorden. Bijkomend kan de vraag gesteld worden naar de praktische uitwerking van deze uitspraak: ‘Zal dit naar de toekomst toe betekenen dat de lidstaten zullen vertrekken van bijkomende waarborgen voor personen betrokken in EAB procedures, en zal dit niet leiden tot discriminatoire toestanden?’. Rechtsgeleerden en NGO’s hekelen reeds geruime tijd de praktijk van de zogenaamde *diplomatic guarantees*, waarbij ten aanzien van specifieke personen een aparte, individuele garantie tegen foltering wordt geboden als voorwaarde voor uit- of overlevering terwijl dit voor de overige populatie niet geldt. Ook de vraag naar wat een redelijke termijn is dient gesteld te worden, zo dit *de facto* zal betekenen dat de betrokken persoon gedurende ruime(re) tijd in voorhechtenis dient te verblijven (*in casu* reeds het geval voor CĂLDĂRARU). Een laatste twistpunt blijft bovendien de beoordeling van de gegevens die (zouden) wijzen op een mogelijke problematische detentiesituatie. Een positief punt is dat het Hof (para. 96) stelt dat gebruik gemaakt kan worden van gegevens van nationale of internationale procedures of mechanismen ter controle van de detentieomstandigheden. Dit laatste is (o.m.) een specifieke verwijzing naar de Nationale Preventiemechanismen⁴. Hoewel deze NPM’s inderdaad een substantiële rol kunnen spelen in de zoektocht van de uitvoerende lidstaat naar informatie inzake de detentieomstandigheden in de uitvaardigende lidstaat, blijft er op Europees niveau – los van de vragen inzake de objectiviteit van sommige van de NPM’s – heel wat kwaliteitsverschil bestaan tussen de NPM’s van de verschillende lidstaten. Bovendien beschikken sommige EU lidstaten (vier in totaal, waaronder België) niet over een dergelijk controlemechanisme, en blijken de justitiële autoriteiten vaak onbekend met hun werking en functie.

Er werd om verschillende redenen reikhalzend uitgekeken naar de uitspraak van het Hof in de zaken ARANYOSI & CĂLDĂRARU. Nu de uiteindelijke beslissing er gekomen is, blijven heel wat vragen onbeantwoord. Voornamelijk de praktische implementatie van de uitspraak, en de toepassing ervan door de lidstaten zal naar de toekomst toe ongetwijfeld nog voor heel

³ Buiten het bestek van dit stuk, maar deze uitspraak doet uiteraard een belletje rinkelen: Eerder – in de zaken C-411/10 en C-493/10 – propageerde het Hof reeds dergelijke stelling, zij het toen in de context van het Gemeenschappelijk Europees Asielstelsel (CEAS). Toen kwam het Hof van Justitie – eerder schoorvoetend – tot deze interpretatie nadat het Europese Mensenrechtenhof eerder een uitspraak had gedaan in de zaak van M.S.S t. België en Griekenland (appl. Nr. 30696/09). Ook de verwijzing naar het reële risico komt niet uit de lucht vallen, maar volgt uit de Soering zaak van 1989 van het Straatsburgse Hof (appl. Nr. 14038/88).

⁴ Via het Optional Protocol to the UN-Convention Against Torture (OPCAT) worden deze NPM’s opgericht binnen een lidstaat met een mandaat om ten allen tijde, en onaangekondigd, controles uit te oefenen op de omstandigheden van faciliteiten waar mensen van hun vrijheid beroofd zijn (dus niet louter gevangnissen).

wat discussie zorgen. Zij die hoopten dat het Europese Hof van Justitie definitief klare wijn zou schenken over de praktische toepassing van het principe van de wederzijdse erkenning in relatie tot de fundamentele rechten (ook voorbij het – absolute – folterverbod) zagen hun verwachtingen – voorlopig althans – slechts gedeeltelijk ingevuld.

REFERENTIES

- MEYSMAN, M. (2014). België en de Basken. De zaak Jauregui Espina als bewijs van het falende wederzijds vertrouwen. De Europese samenwerking in strafzaken onder druk? *Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie en Forensisch Welzijnswerk*, 35(5), pp. 406-426
- TINSLEY, A. (2012). The Reference in case C-396/11 Radu : When does the protection of fundamental rights require non-execution of a European arrest warrant? *European Criminal Law Review*, 2(3), pp. 338-352.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW, AND HUMAN RIGHTS LAW (3)

Symbol or substance?

Towards a systematic application of criminalisation criteria in EU law

JUSTINE MONTEYNE^a

^a Student-assistente, Institute for International Research on Criminal Policy, Vakgroep Criminologie, Strafrecht & Sociaal Recht, Universiteit Gent (Corresp.: Justine.Monteyne@UGent.be)

Op 19 september 2016 vond binnen de Universiteit Leiden een paneldiscussie plaats over de toekomst van het Europese strafrechtelijke beleid en meer bepaald de positie die het verder harmoniseren van materieel strafrecht daarin moet hebben. De paneldiscussie kaderde binnen een drie jaar durend onderzoeksproject naar EU Criminalisation Guidelines, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en uitgevoerd door Prof. mr. dr. Jannemieke OUWERKERK, hoogleraar Europees strafrecht aan het Instituut voor Strafrecht en Criminologie van de Universiteit Leiden. Ze nodigde voor deze gelegenheid drie panelleden uit die elk een eigen visie en kijk hebben op de criminaliseringspraktijken binnen het Europees recht, nl:

- *Prof. dr. John VERVAELE* professor Economisch en Europees Strafrecht aan de Universiteit van Utrecht, expert binnen het Europees strafrecht en voorzitter van Internationale Associatie voor Strafrecht (AIDP)
- *Prof. Valsamis MITSILEGAS* professor Europees Strafrecht, directeur van het Criminal Justice Center en sinds 2012 hoofd van de Faculteiten Recht binnen de Queen Mary University van Londen. Bovendien maakt hij deel uit van de expertgroep van de Europese Commissie inzake strafrechtelijk beleid.
- *Prof. sir Anthony BOTTOMS* emeritus professor in de Criminologie en Codirecteur van het Centre for Penal Theory and Penal Ethics aan de Universiteit van Cambridge. Hij kreeg gedurende zijn carrière een grote interesse in de relatie tussen criminologie en morele en politieke filosofie.

Het eerste onderwerp werd aangesneden door *Prof. dr. John VERVAELE* en had betrekking op de vraag of de EU wel over een beleid inzake criminalisering beschikt(e).